

tellà 1585, i en realitat en cat. no deu ser menys antic. Segurament es deu remuntar fins al S. xvi, i degué ser el pas a través del català que fou causa (sota el model de l'*escorçar* nostre) que en català i en castellà es canviés *ci* italiana (=ç) en ç; és versemblant que el mot fos adoptat primer per l'escola de pintura valenciana de Joan de Joanes († 1589) i transmès al castellà pels pintors valencians: Nebrija el 1495, esporàdicament, havia usat una forma més italianitzant *escorche*, que s'abandonaria en avançar el S. xvi, a profit de la forma catalanitzant. Cf. DCEC I, 919b 45-55.

ESCORÇA i més vulgarment ESCORXA, 'coberta externa dels troncs llenyosos', mot comú amb l'oc. *escorsa*, fr. *écorce*, it. *scorza* i roms. *scoartă*, d'origen incert, i que ja apareix esporàdicament en la forma *scorcía* en algun text molt tardà del llatí vulgar; d'origen incert; probablement tots ells vénen en definitiva del ll. CŌRTEX, CŌRTÍCIS, id., si bé es relacionen amb *escorxar* del ll. EXCORTICARE 'escorxar'; com que CORTEX és l'únic mot llatí que ha tingut el significat d'escorça i l'únic que ha restat com a expressió d'aquesta idea en les formes derivades i dialectals de tota la resta de la Romània (sard, gascó, castellà, gallegoportuguès, mossàrab, part de l'italià i del franco-provençal i manlleus germànics, eslaus, bascos i beberbers) i com que la variant *escorxa* està molt estesa en llengua d'oc i català (i ací consta des de tan antic com l'altra), i es troba un *escorsar*=*escorxar*, ultracorregit, en occità antic, sembla que quan CORTICE s'hagué contret en CORT'CE, degué haver-hi una alteració progressiva del ll. vg. tardà CORTICE, que sota la influència d'EXCORTICARE i del ll. SCORTUS 'cuiro, pell d'animal', va passar primer a ESCORTÇE i després, agreujant-se aquesta contaminació, esdevingué *escorxa*. □ 1.ª doc.: tant *escorça* com *escorxa* S. XIII, aquell des de mitjan segle.

Escorça de la nòts 'closca de la nou' i *fuyla, flors ez escorça* ja apareixen en els Proverbis de Guillem de Cervera, mj. S. XIII (390b, 488c), així segons el ms. d'Urgell, però *escorxa* en el ms. de Venècia, que és tan antic o més que l'altre (potser c. 1300 o fi segle XIII), si bé almenys en el segon passatge, on està en rima, estem segurs que el poeta va escriure *escorça* perquè el fa rimar amb *fôrça*. *Escortxa* apareix també en les *VidesR*: «Recomta Cassiodorus --- que en la Tebayde és un arbre que --- val mot a salut de moltes malauties, si'l fruyt o la fula o una part de l'*escortxa* és ligada en lo col del malaut», f° 26r1 (n. 6-7); i en la *Questa de Reixac* (S. XIV): «tu est sí vel arbre que no as mēsa en tu rame ne fula ne fruyt --- al mēns que N. Senyor aya de tu la mo<I>la e la *scorxa*, pus que l'anamic à de tu lo fruyt e la fula» (120.5, traduïnt «la moele e l'*escorce*»); en els docs. rossellonesos es troba «una libra d'*escorsa* de ponsem» l'any 1416, però «un pot de *scorxa* de ponsem» el 1433 (*InvLC*, s. v. *ponsem*).

Igual coexistència en els dos mss. del *Breviari d'Amor* despullats per Balari: «qui ben so esgarda, en

la nou ha tres propietats: l'*escorça* e la closqua e lo gra(n)» en l'un, però *escorxa* en l'altre. I *AlcM*, s. v. *escorxa*, dona encara sengles cites de Llull i del Gènesi de Serra. D'altra banda es nota que els clàssics prefereixen des d'antic la forma *escorça* sovint usada per Bernat Metge, dos cops en *Lo Somni*, i ja en el *Libre de Fortuna e Prudència*: «Despullada m'havets l'*escorça*: no hi resta sinó la rabassa» (NCl., 78.21); «perquè no say ne vey res al present / qui-m puxa dar en valor d'una *scorça*», Jordi de Sant Jordi (*Canç. Univ.*, 37); «A l'empeltar / no ha obs força / l'escut d'*escorça*, / exert, agulla / ---», JRoig (*Spill*, 4509); «la *escorça* grossa del arbre: hic cortex», «vori, sal, cuyro, *escorça* de morer, pedretes ---», OPou (*ThPu.*, 59, 150).

Escorça és també una forma predominant en els escr. Renaix., des de Verdager: «ou l'hèroe y dels dits l'arma veu esmunyí y, sens força, / sentí de fret sos ossos gelar-se y escriuir: / vell arbre que veu caure les branques y l'*escorça* / al bes del mateix ayre que 'l feya un temps florir», *Atl.* (284), «dins l'arrugada *escorça* de cada arbre / bat lo cor d'una dea ---», id. (208).

Avui *eskôrša* és la forma familiar a Barcelona, bastant general (em recorda que fins a més de vint anys l'altra m'hauria repugnat com a pedant i que en els anys 1915-35 no n'usaven d'altra la gent senzilla d'allí ni del Maresme), però no menys a les altres comarques del català oriental (almenys les del Nord i Nord-est de la capital), l'única reserva és que tant en el Montnegre com a les muntanyes del Gironès s'usa més aviat *rusca* per a la dels suros i arbres semblans, però tant a Madremanya (1964) com a Sant Pol es deia també *eskôrša* (a la del pi, etc.); cita de l'emp. Pous i Pagès en *AlcM*. *Escorxa* s'anota també en alguns punts del Sud i del cat. occid. (BDC x, 111; XIII, 112; *AlcM*), i com a forma popular sembla ser general en les tres illes.¹ Amb caràcter popular *eskôrša* és el que es diu a Vall Ferrera (1932-33), a l'Alta Cerdanya (Fr, 1959) i potser en algun extrem de Mallorca, jutjant pel nom coster *Punta de l'eskôrša* que recullo a Pollença (i ja en el Nomenclàtor Marítim, núm. 89), i segurament en alguns altres punts (*CostManc.* I, s. v.; Igualada, BDC XIX, 52). Em manquen dades valencianes segures;² a l'extrem Nord del país hi ha una forma *escorfa* (per encreuament amb l'arabisme CORFA), que vaig anotar, parlant de pins, a Castelldecabres i a la Tinença de Benifassà.

En conclusió la forma *escorxa* en català és molt estesa i antiga i apareix propagada a l'aragonès antic dels moriscos (*exkuercha* en el *Recontamiento Alexandre* del S. xvi, Nykl, *RHisp.* LXXVII, 597), i al llenguatge nàutic mediterrani en el nom compost *escorxapi* (< *escorxa* de pi), que com a nom d'una nau lleugera es troba el 1535 (*DAG.*) i des de nosaltres es propagà a l'italià (Bosio) i al castellà (*escorchapín*, 1552; *corchapín*, 1583; *corpachín*, 1555; veg. DCEC II, 918, 31ss.).

El català *escorça*, estrany als dominis castellà i gallegoportuguès, és en canvi comú al català amb totes